

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

قاچاق کالا در ایران و ارائه مدلی مفهومی براساس علل و پیامدهای آن

محمود محمدیان

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

Mohammadiann@gmail.com

امیر اصلانی افراشته

کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی

Amiraslani43@yahoo.com

چکیده

لازمه توسعه اقتصادی کشور ها، امنیت اقتصادی است. از جمله مواردی که امنیت اقتصادی یک کشور را به خطر می اندازد قاچاق کالا میباشد. قاچاق کالا از جمله پدیده های پیچیده اقتصادی و اجتماعی است که به نوعی از آن به عنوان اقتصاد پنهان یاد میشود و عبارت است از آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع باشد. با توجه به نقش غیر قابل انکاری که این پدیده بر امنیت اقتصادی یک کشور دارد، در این پژوهش محقق به دنبال شناسایی عواملی است که منجر به ایجاد این پدیده میشود. لازم به ذکر است که عوامل ایجاد قاچاق در این پژوهش به دو دسته کلی اقتصادی و غیر اقتصادی تقسیم شده است. همچنین این تحقیق به دنبال شناسایی پیامدهایی است که قاچاق کالا میتواند بر اقتصاد کشور داشته باشد. تحقیق حاضر تحقیقی توصیفی و در عین حال کاربردی میباشد که محقق یافته ها و نظرات خبرگان و اساتید و افراد صاحب نظر در این حوزه را از مقالات، کتاب ها، پایان نامه ها، سایت های مرتبط با قاچاق کالا و ارزش جمع آوری کرده و به ارائه مدلی مفهومی با توجه به علل و پیامدهای قاچاق کالا و ارزش پرداخته است. و در آخر نیز به ارائه راهکار هایی به منظور کاهش قاچاق کالا و ارزش در کشور پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: قاچاق کالا و ارزش، امنیت اقتصادی، اقتصاد پنهان

مقدمه

یکی از مشخصات اقتصاد سالم، فقدان یا سطح پائین قاچاق در آن میباشد (Friebel & Gurive, 2006). قاچاق کالا و ارز به عنوان یکی از مهمترین عناصر پدیده اقتصاد پنهان است که همواره تأثیر زیادی بر امنیت اقتصادی کشورها داشته است. امنیت اقتصادی مهمترین مؤلفه توسعه یافتگی است. شناخت دقیق این مفهوم در مکاتب سرمایه داری، سوسیالیسم و اسلام، جایگاه و اولویت اهداف نظام های اقتصادی را نسبت به یکدیگر معین کرده و تصمیم گیری در عرصه های کلان اقتصادی را آسان می سازد (جهانیان، ۱۳۹۱). در واقع امنیت اقتصادی، وضعیت با ثباتی از شرایط و ساختار فعلی، همچنین افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه میتوانند به تولید، توزیع، و مصرف ثروت بپردازند (برومند، ۱۳۸۷).

قاچاق کالا از جمله پدیده های پیچیده اقتصادی و اجتماعی است که به نوعی یک اقتصاد پنهان است که هم بر مناسبات اجتماعی تأثیر زیادی دارد و هم بر اقتصاد کشور تأثیر گذار میباشد. قاچاق کالا عبارت است از نقل و انتقال های مخفیانه کالا از خارج به داخل یا از داخل به خارج از کشور، بدون پرداخت عوارض گمرکی و سود بازرگانی و همچنین بدون توجه به مقررات مربوط. قاچاق اصولاً یک فعالیت غیر عادی است که با بروز آن در اقتصاد هر کشوری، اعتبار و منزلت آن کشور در جامعه تجارت جهانی خدشه دار میشود. قاچاقچیان با قاچاق کالا، بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی، موجب بروز و اختلال در اقتصاد جامعه میشوند. آنها در مقابل خروج کالا های مورد نیاز مردم و منابع ملی، اقدام به ورود کالاهایی میکنند که منجر به تهاجم شدیدی بر ضد تولیدکنندگان داخلی میشود (پرهام فر، ۱۳۸۶). پدیده قاچاق کالا تنها مختص ایران نیست و و طبق مطالعات انجام شده در بسیاری از کشورها حتی در کشورهای توسعه یافته ای نیز وجود دارد. پیامدهای منفی این پدیده در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، امنیتی و فرهنگی و موانعی جدی که در مسیر توسعه کشورها بوجود می آورد، آنها را ناگزیر از مبارزه نموده است. کشورهای مختلف به شیوه های گوناگون به مقابله با پدیده قاچاق پرداخته اند. از سیاست های گمرکی و اقدامات مکمل امنیتی گرفته تا اقدامات تأمینی و حقوقی - کیفری و یا فعالیت های فرهنگی و تبلیغی و اقدامات پیشگیرانه دیگر. بسیاری از کشورها با بهره گیری از روش های علمی و تهیه قوانین و مقررات مناسب، به نحو شایسته ای در مهار این پدیده موفقیت کسب نموده اند.

نکته مهمی که باید به آن توجه کرد این است که قاچاق پدیده ای پیچیده است و میتواند با همه اجزای امنیت جامعه مرتبط باشد، زیرا به واسطه ماهیت پنهانی خود در لایه های مختلفی رسوخ می کند. به نظر می رسد سایر مؤلفه های امنیتی، شاخص ها و تهدیدهای متوجه آن در ابعادی متنوع علاوه بر بعد اقتصادی از قاچاق کالا تأثیر می پذیرند (اشرف زاده و مهرگان، ۱۳۷۸). در حال حاضر قاچاق در کل و قاچاق کالا به نحو اخص از مشکلات بزرگ کشور است. این پدیده چندان ابعاد گوناگونی یافته و چنان تأثیرات منفی و مخربی در اقتصاد کشور گذارده که به ناچار بخش چشمگیری از امکانات ملی برای مقابله با آن بسیج شده است. به رغم این تلاش ها و بنا بر اعتراف مکرر مسئولان، اقدامات به عمل آمده چندان اثری نداشته و فقط پاره اندکی از کل قاچاق کشف شده است. عوامل بسیار زیادی میتواند بر انجام قاچاق کالا موثر باشد و از طرفی دیگر تأثیرات اجتماعی و اقتصادی بر کشور خواهد داشت که در این تحقیق محقق به دنبال شناسایی این عوامل و ارئه راهکارهایی در جهت کاهش آن میباشد.

قاچاق کالا

در لغت نامه ها و فرهنگ لغت های معتبر، قاچاق کالا را اینگونه تعریف کرده اند که: قاچاق عبارت است از آنچه ورود آن به کشور و یا معامله آن از طرف دولت ممنوع است (دهخدا، ۱۳۷۳). در واقع قاچاق کالایی است که خرید و فروش و حمل آن غیر قانونی است (انوری، ۱۳۸۱). طبق فصل یکم لایحه مبارزه با قاچاق کالا و ارز، قاچاق را هر فعل یا ترک فعلی میداند که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد. بنابراین با توجه به مطالب و تعریف ذکر شده در حالت کلی قاچاق کالا عبارت است از اینکه به هر نوع معامله یا مبادله ی کالا با پول یا کالای دیگر که حکومت برای آن محدودیت و یا ممنوعیتی ایجاد کرده باشد، قاچاق گفته میشود.

در ادبیات اقتصاد بین الملل قاچاق ترجمه واژه Smuggling به معنی تجارت غیر قانونی است. در بعد بین المللی پدیده قاچاق و پیامدهای آن برای شکاف مالیاتی، اثر بخشی سیاست های پولی و مالی، رشد اقتصادی و توزیع درآمد مورد توجه فراوان قرار گرفته است (Schneider & Enste, 2000).

اقتصاد پنهان

به مجموعه ای از فعالیت ها و مبادلات اقتصادی گفته میشود که ممکن است قانونی یا غیر قانونی باشد اما اندازه گیری و گزارش نمیشوند. فقدان گزارش میتواند به خاطر فرار از مالیات، یا مقررات بیش از حد یا حتی فقدان شبکه گزارش گیری به دلایل مختلف باشد. (رشیدی، ۱۳۹۳).

امنیت اقتصادی

امنیت اقتصادی مهمترین مؤلفه توسعه یافتگی است. شناخت دقیق این مفهوم در مکاتب سرمایه داری، سوسیالیسم و اسلام، جایگاه و اولویت اهداف نظام های اقتصادی را نسبت به یکدیگر معین کرده و تصمیم گیری در عرصه های کلان اقتصادی را آسان می سازد (جهانیان، ۱۳۹۱). امنیت اقتصادی، وضعیت با ثباتی از شرایط و ساختار فعلی، همچنین افق معلوم و روشنی از آینده است که در آن فرد، جامعه، سازمان و دولت احساس رهایی از خطر کرده و به طور بهینه میتوانند به تولید، توزیع، و مصرف ثروت بپردازند. به عبارت دیگر یک جامعه را زمانی میتوان از لحاظ اقتصادی ایمن دانست که ثبات در آن جامعه وجود داشته و خانوارها و بنگاه ها به عنوان مهم ترین نهادهای اقتصاد و بازار بتوانند در محیط رقابتی سالم و با میزان اطلاعات یکسان به بهینه سازی رفتار خود بپردازند (برومند، ۱۳۸۷).

اهمیت و ضرورت تحقیق

در بیانیه رسالت مبارزه با قاچاق کالا و ارز توسط ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، لزوم اهمیت این موضوع چنین بیان شده که در راستای افق ۱۰ ساله مبارزه با قاچاق کالا و ارز در پرتو تحقق فرمان معظم رهبری ما برانیم تا با سیاست گذاری، برنامه ریزی، هدایت، هماهنگی، نظارت، و بسیج منابع و امکانات سازمان در جهت هم افزایی و ایفای نقش موثر آن در پیشگیری، کنترل و مقابله با قاچاق کالا به منظور حمایت از تولیدات کیفی داخلی، تسهیل مبادلات تجاری قانونی و تنظیم و انضباط بازار تلاش نمائیم. بنابراین گسترش پدیده قاچاق میتواند تأثیر مخربی بر تولید و تجارت قانونی و سرمایه گذاری و اشتغال داشته باشد که میبایست با جدیت تمام به بررسی علل و عوامل ایجاد آن و نیز تأثیراتی که آن میتواند بر جامعه داشته باشد پرداخت.

انواع کالاهای قاچاق

در سال ۱۳۹۲ تعداد و ارزش پرونده‌های متشکله قاچاق کالا نسبت سال ۱۳۹۱ به ترتیب ۱۳ درصد افزایش و ۲۳ درصد کاهش یافته است. که بیشترین ارزش ریالی پرونده‌های متشکله قاچاق در سال ۱۳۹۲، مربوط به استان‌های آذربایجان غربی، هرمزگان، و بوشهر به ترتیب با ارزش معادل ۱۴۶۰، ۱۲۷۹ و ۹۵۲ میلیارد ریال می‌باشد (ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۹۴). از دید صاحب‌نظران تقسیم بندی های فراوانی از قاچاق وجود دارد که قاچاق کالا در کنار مواد مخدر، خدمات، اشخاص، جنگی و ... از مهمترین و گسترده ترین انواع قاچاق به شمار می رود. برخی از حقوقدانان قاچاق را در سه دسته تقسیم کرده اند: ابتدا قاچاق محض، بدین معنا که قانونگذار فعل مجرمانه ای را صریحاً قاچاق دانسته و برای آن مجازات تعیین کرده است مانند اسلحه و مهمات. دوم اعمال در حکم قاچاق که غیرمستقیم قاچاق تلقی شده اند مانند وارد کردن لباس هایی که استفاده از آنها در ملاً عام خلاف شرع است و سوم قاچاق ناشی از تخلفات گمرکی، به منظور تخطی از ضوابط گمرک، نظیر اظهار خلاف واقع درباره مشخصات کالای وارداتی از سوی صاحب کالا (ولیدی، ۱۳۸۲). برخی محققان دیگر، قاچاق را به سه نوع کلی اقتصادی نظیر کالاهای صنعتی، فرهنگی مانند آثار باستانی و انسانی مثل کودکان (جعفرزاده پور، ۱۳۸۱) و تعدادی دیگر قاچاق را برحسب ورود و خروج آن از کشور به دو نوع صادراتی و وارداتی تقسیم کرده اند. در قاچاق کالاهای وارداتی اجناس بدون رعایت مقررات اقتصادی وارد کشور میشوند مثل لوازم لوکس، و در مقابل کالاهایی که عمدتاً از یارانه های دولتی برخوردارند به علت تفاوت قیمت داخلی و خارجی یا فرار از پرداخت حقوق گمرکی به آن سوی مرزها قاچاق میشوند. مانند فراورده های نفتی (ماهنامه بررسی های بازرگانی، ۱۳۷۷).

در حالت کلی با بررسی کالاهای قاچاق کشف شده در گمرکات و نیز اقلامی را که ستاد مبارزه با کالا و ارز عنوان میکند در یک بررسی کلی میتوان عمده کالا های قاچاق را به شرح زیر عنوان کرد:

- انواع لوازم یدکی خودرو و ارز
- انواع لوازم آرایشی و بهداشتی
- انواع لوازم الکترونیکی و رایانه ای
- انواع لوازم صوتی و تصویری
- انواع البسه، پوشاک و پارچه
- انواع وسایل ارتباطی از قبیل تلفن همراه، ماهواره، و لوازم جانبی
- انواع طلا، جواهر و زیور آلات
- انواع وسایل پزشکی و دامپزشکی و دارو
- انواع لوازم و ظروف خانگی
- انواع مواد مخدر و سیگار
- انواع اسباب بازی و لوازم تزئینی
- انواع اسلحه و مهمات
- انواع سموم دفع آفات گیاهی
- انواع برنج، چای، شکر، میوه،
- انواع کالاهای ضد فرهنگی و مشروبات الکلی

روش قاچاق

قاچاق کالا و ارز میتوان از روش های مختلف و متفاوتی انجام شود که در ذیل به چند نمونه آنها اشاره شده است:

- استفاده از موتور لنج های تجاری در قالب محموله های تجاری .
- در پوشش کالاهای تعاونی مرزنشینی، ملوانی یا مارک داخلی .
- جاسازی در شناورهای سنگین و حمل بار افزون بر مانیفیست و دیگر وسائط نقلیه زمینی.
- استفاده از موتور لنج های صیادی .
- به کارگیری قایق های تندرو.
- استفاده از خودروها و بارهای دولتی یا غیردولتی پلمپ یا غیرپلمپ (موسوی نژاد، ۱۳۸۰).
- استفاده از وانت بارهای تندرو، موتورسیکلت، اجیر، چهارپا، اتوبوس، قطار، کانتینر و غیره.
- سوء استفاده از مجوز واردات مواد اولیه و قطعات یدکی منفصله .
- استفاده از هواپیما در پوشش بارهای تجاری، دیپلماتیک و مسافری.
- بهره برداری از مدارک جعلی خارجی، گمرکی، هویتی بارنامه ای یا دیگر اسناد (احمدی، ۱۳۸۲).

آمار وضعیت قاچاق در ایران

با توجه به اینکه آمار دقیقی از قاچاق کالا در ایران وجود ندارد طی تحقیقاتی آخرین آمار منتشر شده توسط ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، اینگونه است که در حالت کلی ارزش ریالی کشفیات طی دو ماهه سال ۹۳ نسبت به مدت مشابه در سال ۹۲، ۲۵ درصد افزایش داشته است. یعنی از مقدار ۱۵۳۱ میلیارد ریال به ۱۹۱۲ میلیارد ریال رسیده است. همچنین تعداد کل پرونده های کالای قاچاق مکشوفه طی دو ماهه سال ۹۳ با افزایش ۸٫۲ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۹۲ از ۱۴۶۲۴ فقره به ۱۵۰۴۲ فقره رسیده است. همچنین میزان قاچاق در سال ۹۲ بر طبق گزارشی که ستاد مبارزه با قاچاق ارائه داده بدین صورت میباشد که طبق آمارها، در سال ۹۲ ارزش ریالی کشفیات قاچاق حدود ۸۹۲۲ میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۹۱ در حدود ۲۳ درصد کاهش یافته است (گزارش ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۱۳۹۴).

علل و عوامل ایجاد قاچاق

فقدان نظام نامعین در گمرک که جلوی اعمال سلیقه، سرپیچی از وظایف و سوء استفاده احتمالی را بگیرد، مشکلاتی را ایجاد میکند که بازرگانان را به قاچاق ترغیب میکند (بنائی، ۱۳۷۷).

نرخ های تعرفه اعمال شده در کشور ما از سایر کشور های منطقه بالاتر است. اعمال تعرفه با نرخ بالا، قیمت تمام شده کالای وارد شده از مبادی رسمی را افزایش داده و قاچاق را سودآور میکند. این عامل میتواند یکی از دلایل روی آوردن به قاچاق باشد. (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۵).

دولت به منظور حمایت از صنایع داخلی، ورود کالاهای مشابه داخلی را اجازه نمیدهد یا انحصار آن را در اختیار میگیرد. به عنوان مثال دولت به منظور حمایت از چای کاران داخلی و کارخانجات چای خشک کن، خرید جای داخلی و بسته بندی و فروش آن را به طور انحصاری به دست گرفته است و با توجه به حجم تولید داخلی چای و میزان مصرف آن، کمبود چای را بررسی کرده و اقدام به واردات

چای میکند. سیاست های حمایتی دولت از صنایع نو پا شاید ضرورت داشته باشد اما مدت حمایت از این صنایع باید محدود باشد (برخورداری، ناظمان، ۱۳۸۸).

مدیریت های اقتصادی ما نیز متأسفانه متأثر از دیدگاه های سیاسی بوده و صلاحیت علمی، کارآمدی و تجربه جای خود را به روابط بانندی و جزبی داده است. این مشکل به ویژه در سطح استان ها که خط مقدم اجرای سیاست ها میباشند بیشتر دیده میشود. همین ضعف مدیران باعث شده است حتی سیاست های وضع شده و تدابیر اتخاذ شده هم کارائی خود را از دست بدهد (سیف، ۱۳۸۷). خودکفایی برخی از سازمان ها در اعطاء مجوزهایی در خصوص واردات باعث شده است که عملاً برخی از این سازمان ها به قاچاق کالا مبادرت ورزیده و از مجوز داده شده سوء استفاده نمایند (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳). بیش از یکصد اسکله به صورت غیر مجاز و خارج از نظارت گمرکی وجود دارد که به طور طبیعی و بالقوه امکان ورود کالا بدون تشریفات قانونی و به صورت قاچاق را فراهم میکند (مرکز پژوهش های مجلس، ۱۳۸۵).

اریک فروم و دیگران (۲۰۰۰) معتقدند: علت افزایش فعالیت های اقتصادی ثبت نشده در یک کشور، نهاد های سیاسی و اجتماعی دولت می باشند. بر طبق این نظریه، بوروکراسی، و سیستم ضعیف حقوقی منجر به گسترش تجارت زیر زمینی میشود (شکیبائی، ۱۳۸۰). تنزی (۱۹۸۰)، مالیات ها و محدودیت ها را دو عامل اصلی ایجاد قاچاق میدانند و معتقد است بر اثر وضع مالیات های خاص در هر کشور (مالیات بر درآمد، مالیات مالیات های تأمین اجتماعی و مالیات های تجارت خاص) گسترش این پدیده متفاوت است (عرب مار یزدی، ۱۳۸۴).

کیفیت خوب کالاهای خارجی در برابر محصولات داخلی انگیزه قاچاق را افزایش میدهد. خودرو خارجی در برابر خودروی داخلی که هم ارزان تر و هم برای ساکنین داخلی جذاب تر است (الهامی، ۱۳۸۸).

اختلاف فاحش قیمت کالا بین کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس و دریای عمان با داخل کشور باعث میشود سیل کالاهای قاچاق وارد کشور بشود. منشأ سود سرشار موجود در قاچاق کالا همین تفاوت قیمت میباشد. (شریعت ۱۳۷۹).

ناکار آمدی ساز و کار عرضه و تنظیم بازار ارز باعث میشود افرادی با سوء استفاده از خلأ ها و ضعف قوانین و نظارت، ارز را با قیمت مرجع دریافت و به قیمت بازار به فروش رسانده و بدون کمترین تحرک و ریسکی سود های کلان به دست آورند. همچنین ناکارآمدی نظام ارزی میتواند به قاچاق صادراتی به منظور تأمین ارز مورد نیاز واردات دامن زده و یا برخی را بر آن دارد که ارز را در خارج از کشور به سایر ارز ها تبدیل نموده و از اختلاف برابری ارزهای مختلف با دلار، سود سرشار نصیب خود کنند. (مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳).

از نظر روان بودن، بوروکراسی و و فساد نشان میدهد که ۷۷/۱ درصد افراد، سه دلیل را باعث کاهش امنیت اقتصادی در کشور میدانند که عبارت اند از: افزایش بوروکراسی اداری و ناکارآمدی اداری، فساد اداری در بخش دولتی و مفاسد اقتصادی (نظیر رشوه گیری، رانت خواری و اختلاس این نا اطمینانی و کاهش فساد اقتصادی، افق سرمایه گذاری را کاهش میدهد و این همان جایی است که سرمایه ها به سمت تجارت سوق می یابد. هرگاه تجارت نیز با نا اطمینانی سیاست همراه شود، ریسک معاملاتی افزایش می یابد. در این صورت برخی بازرگانان ترجیح میدهند که ریسک قاچاق را بپذیرند و از سود های بیشتر آن بهره ببرند (عزتی، ۱۳۸۷).

مادامی که تجارت آزاد برقرار باشد، انگیزه قاچاق کاهش می یابد، زیرا وارد کنندگان و صادر کنندگان با امنیت خاطر میتوانند فعالیت خود را به ثمر برسانند. لذا گفته میشود که از مهم ترین عوامل رشد قاچاق در یک کشور، به کارگیری گروهی از سیاست های تجاری بازدارنده و یا محدود کننده برای ورود و خروج کالاهاست. به عبارت دیگر بالا بودن مصرف یا تقاضای کالای خارجی (عموماً به دلیل کیفیت برتر آن) در کنار سیاست های محدود کننده تجاری برای ورود برخی از کالاها که عموماً به منظور حمایت از تولیدکنندگان

داخلی صورت میگیرد و منجر به بالا رفتن قیمت کالاهای خارجی در داخل میشود، سودآوری تجارت این کالاها را به شدت افزایش داده و مهم ترین عامل در ورود غیر قانونی چنین کالاهایی خواهد بود. با افزایش قیمت کالا های وارداتی به واسطه وجود تعرفه، قیمت های جهانی و داخلی تقریباً یکسان شده و به همین خاطر سود وارد کنندگان رسمی کاهش می یابد. اما وجود تقاضای فراوان برای کالا های خارجی در داخل کشور (به خصوص در کشور های در حال توسعه چون ایران) واردات غیر رسمی این کالاها را به دلیل عدم پرداخت تعرفه، به فعالیتی پر سود تبدیل مینماید (حشمی، ۱۳۸۸).

آثار قاچاق

در بررسی آثار قاچاق کالا بیان میشود که « وجود قاچاق کالا در یک کشور همانند وجود غده سرطانی در بدن است که به آهستگی، اما گسترش سراسری می یابد تا به زوال نهایی جامعه منجر شود. اقتصاد پنهان تمامی سطوح یک جامعه را تحت تأثیر قرار میدهد: اجتماعی، اقتصادی و سیاسی (Chugh & Uppla, 1986: 55).

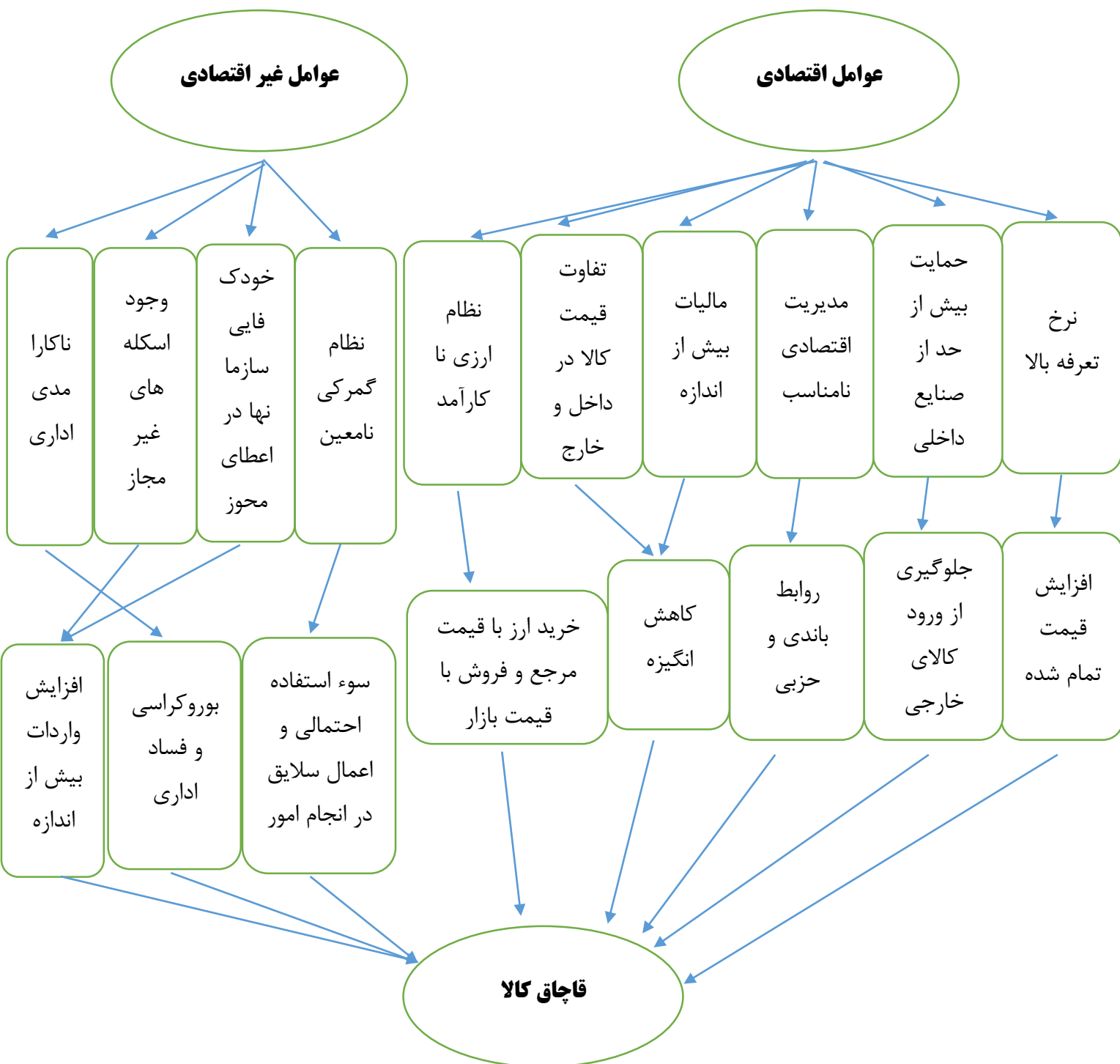
یک اقتصاد پنهان در حال رشد ممکن است از جمله در سیاست های مالی ناکارآمد، بخش بانک رسمی ناکارآمد و سیاست های پولی ناکارآمد با دلالت های ناسازگاری جدی برای رشد اقتصادی آتی، و برای اعتماد عمومی به دولت انعکاس یابد (عرب مازار یزدی، ۱۳۸۴). قاچاق کالا موجب اختلال در آمار و ارقام صادرات غیر نفتی و واردات میشود. همچنین منجر به افزایش غیر عادی قیمت های داخلی میگردد. نکته ای که باید به آن توجه داشت قاچاق کالا به علت عدم پرداخت مالیات های گمرک، موجب کاهش درآمد دولت میشود و از سوی دیگر بر سیاست های حمایتی دولت از تولید کنندگان داخلی اخلال وارد میکند (محمودی، ۱۳۸۱).

قاچاق کالا و ارز میتواند تأثیرات مخربی بر روی سیاست های تجاری داشته باشد. به گونه ای که اختلالات زیادی در روند اجرای این سیاست ها وارد ساخته و مانع از دستیابی سیاست گذاران تجاری به اهداف مورد نظر خود میشود. در این راستا قاچاق کالا توازن در تراز بازرگانی خارجی کشور را بر هم میزند. سیاست گذاران اقتصادی عموماً با در نظر گرفتن پارامترهایی از قبیل سپرده های ارزی سالانه، نیازهای وارداتی کشور و ... با اهداف ایجاد توازن در تراز بازرگانی و پرداخت بدهی های خارجی، آن سیاست های تجاری را بر میگزینند که بر مبنای آن حجم و ارز واردات کشور مشخص میشود. صادرات و واردات غیر قانونی قاچاق اهداف مذکور را غیر قابل تحقق می نماید (حشمی، ۱۳۸۸). ورود کالا های مشابه خارجی بدون پرداخت عوارض و حقوق گمرکی موجب میشود که قیمت این کالاها نسبت به کالا های داخلی تنزل پیدا کند و در نتیجه فضای رقابتی در داخل از بین برود و در کنار آن رقابت در میان قاچاقچیان افزایش یابد. همچنین وجود بخش غیر رسمی در اقتصاد، موجب میشود به دلیل فرار مالیاتی، هم درآمد دولت کاهش یابد و هم منجر به افزایش قدرت نامشروع، بی عدالتی و فاصله طبقاتی شود. (بیات سرمدی، عباسی، ۱۳۸۸).

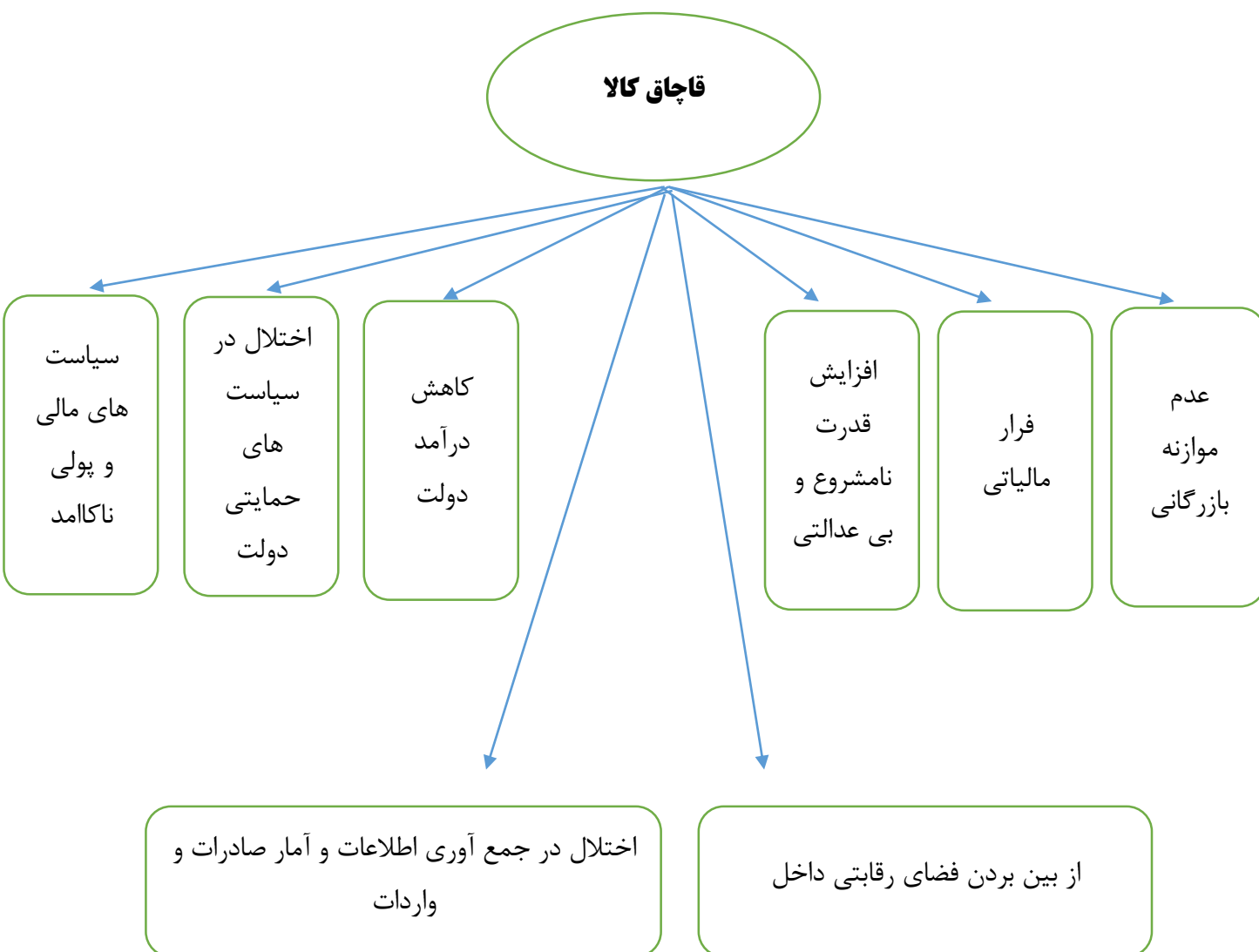
ارائه مدل مفهومی تحقیق

با توجه به نظرات ذکر شده افراد و متخصصان مختلف، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز و نیز مقالات انجام شده در حوزه قاچاق کالا، محقق در این پژوهش به دنبال آن است تا با جمع آوری دیدگاه های متفاوت در خصوص علل و پیامد های قاچاق کالا و ارز، به ارائه مدلی جامع در این حوزه بپردازد. همان طور که در مطالب ذکر شده قبل بیان شد پدیده قاچاق کالا و ارز میتواند علل و پیامدهای زیادی داشته باشد که در این قسمت با خلاصه مطالب به ارائه مدلی مفهومی برای درک واضح تر علل و پیامد های این پژوهش پرداخته شده است.

قاچاق کالا

جمع بندی و پیشنهادات

قاچاق کالا پدیده ای است پیچیده که تعریف زیادی از آن ارائه شده است اما آنچه که مورد قبول همگان واقع شده این است که قاچاق عبارت است از کلیه اقدامات و فعالیت هایی که به صورت غیر قانونی انجام میشود و یا به عبارتی طبق فصل یکم لایحه مبارزه با قاچاق کالا و ارز، قاچاق را هر فعل یا ترک فعلی میدانند که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد. بنابراین با توجه به مطالب و تعریف ذکر شده در حالت کلی به هر نوع معامله یا مبادله ی کالا با پول یا کالای دیگر که حکومت برای آن محدودیت و یا ممنوعیتی ایجاد کرده باشد، قاچاق گفته میشود. سیاست های تجاری و اقتصادی دولت نقش بسیار کلیدی در خصوص امنیت و توسعه اقتصادی دارد. قاچاق کالا از جمله مسائلی است که کشور ها با آن دست و پنجه نرم میکنند و به اتخاذ سیاست هایی میپردازند که با این پدیده پنهان اقتصادی مبارزه کنند. چرا که همانطور که در این مقاله بیان شد یک سری عواملی منجر به ایجاد پدیده قاچاق کالا و ارز میشوند که شامل: ناکارآمدی اداری، خودکفایی سازمانها در اعطای محوز، نظام ارزی نا کارآمد، تفاوت قیمت کالا در داخل و خارج، مالیات بیش از اندازه، مدیریت اقتصادی نامناسب، نرخ تعرفه بالا، حمایت بیش از حد از صنایع داخلی، وجود اسکله های غیر مجاز، نظام گمرکی نامعین میباشد. و هر کدام از آنها پیامدهایی دارند که عبارت اند از: عدم موازنه بازرگانی، از بین بردن فضای رقابتی داخل، فرار مالیاتی، افزایش قدرت نامشروع و بی عدالتی، کاهش درآمد دولت، اختلال در جمع آوری اطلاعات و آمار صادرات و واردات، اختلال در سیاست های حمایتی دولت، سیاست های مالی و پولی ناکامد.

بنابراین با توجه به علل و عوامل ایجاد قاچاق و نیز پیامد هایی که این پدیده بر کشور دارد به ارائه راه کارها و پیشنهادات پرداخته میشود تا امیدی باشد برای کاهش این پدیده پنهان اقتصادی:

- دولت باید شرایط و امکان قاچاق کالا را برای افرادی که اقدام به قاچاق کالا و ارز میکنند، سخت و دشوار کند تا ریسک این کار برای کسانی که به این امر مبادرت می ورزند افزایش یابد. همانطور که در متن اشاره شد یکی از دلایلی که افراد به قاچاق کالا و ارز روی می آورند افزایش ریسک تجارت به طور رسمی و در طرف مقابل کاهش ریسکی که قاچاق کالا دارد افراد را به سمت قاچاق سوق میدهد.
- تعیین نظام معین و شفاف گمرکی و استفاده از افراد لایق و شایسته در مبادی ورودی و خروجی کشور از جمله گمرکات برای کاهش قاچاق و فساد اداری میان کارکنان و مسؤولین غیر متعهد.
- دولت میتواند به منظور افزایش امنیت اقتصادی مرزها و شهر های مرزی مبادرت به تنظیم قرارداد و همکاری با کشور های همسایه کند تا از این طریق از ورود کالا های قاچاق به کشور خودداری کند.
- همانطور که در متن بیان شد یکی از عواملی که افراد یک کشور به قاچاق کالا روی می آورند و باعث افزایش انگیزه آنها میشود درک و تصویری است که افراد درون کشور از کیفیت کالاهای خارجی دارند. بنابراین میتوان با افزایش کیفیت محصولات داخلی و تاکید بر حمایت از تولید ملی انگیزه مردم از خرید کالاهای قاچاق را کاهش داد. لازم به ذکر است که رسانه ها نقش غیر قابل انکاری در فرهنگ سازی به منظور حمایت از تولیدات داخلی دارد.
- لزوم وجود یک برنامه جامع در رابطه با مبارزه با پدیده قاچاق ضروری است. نکته قابل ملاحظه این است حتی در صورت وجود این برنامه، اجرای آن نیز خیلی مهم است و یک برنامه و خط مشی بدون اجرا کاربردی ندارد.

پژوهش های نوین در مدیریت

2nd International Conference on
Modern Research in

و مهندسی صنایع

Management and Industrial Engineering

- با بهبود وضع نظام اداری و کاهش قوانین بوروکراتیک و دست و پاگیر میتوان افراد را به انجام صادرات و واردات به طور رسمی مورد حمایت و تشویق قرار داد. در این راستا وجود یک سیستم اداری کارآمد و الکترونیکی در انجام امور میتواند تا حدی مشکلات این چینی را برطرف سازد.
- با ساماندهی نظام تعرفه ای و مالیاتی مناسب در مورد کالاها، و کاهش ریسک واردات و صادرات به صورت قانونی میتوان موجبات روی آوردن افراد به انجام تجارت به صورت رسمی و قانونی را فراهم آورد و از افزایش قاچاق کالا و ارز جلوگیری کرد.

منابع

- جهانیان، ناصر "تعریف و جایگاه امنیت اقتصادی در اسلام"، فصلنامه اقتصاد بانکداری اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، ۱۳۹۱
- شهرزاد، برومند "امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب" تهران، مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش ها، ۱۳۸۷
- پرهام فر، امیر محمد، ۱۳۸۶، مبارزه با قاچاق کالا و سیاست های توسعه اقتصادی در ایران، تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، شماره ۲۴۵ و ۲۴۶
- اشرف راده، حمید رضا و نادر مهرگان (۱۳۷۸)، تخمین حجم فعالیت های اقتصادی زیر زمینی در ایران با استفاده از روش تقاضا برای اسکناس و مسکوک در گردش، مجموعه مقالات همایش ملی مبارزه با قاچاق کالا و راه کارهای پیشگیری از آن، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- علی اکبر دهخدا، لغت نامه، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، بهار ۱۳۷۳، ذیل مدخل (قاچاق)
- حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، سخن ۱۳۸۱، ذیل (قاچاق)
- رشیدی طغرالجرى، مصطفی، ۱۳۹۳، رساله دکتری، «الگوی بومی اثرات و پیامد های خط مشی های مبارزه با قاچاق کالا، دانشگاه علامه طباطبائی، زمستان ۱۳۹۳
- جهانیان، ناصر "تعریف و جایگاه امنیت اقتصادی در اسلام"، فصلنامه اقتصاد بانکداری اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، ۱۳۹۱
- شهرزاد، برومند "امنیت اقتصادی در ایران و چند کشور منتخب" تهران، مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش ها، ۱۳۸۷
- گزارش ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۹۴، <http://www.epe.ir>
- ولیدی، محمد صالح، (۱۳۸۲)، «نگاهی به موقعیت کیفی اقتصادی در ایران»، نشریه دادرسی، شماره ۴۰، مهر و آبان
- جعفرزاده پور، فروزنده (۱۳۸۱)، «نقش زنان در قاچاق کالا در استان هرمزگان، تهران، مرکز پژوهش های ناجا
- ماهنامه بررسی های بازرگانی (۱۳۷۷) «علل بروز و گسترش زمینه های قاچاق کالا»، شماره ۱۳۵، آبان.
- موسوی نژاد، سید محمود (۱۳۸۰) بررسی قاچاق کالا و شیوه مقابله با آن، تهران، سازمان بازرسی کل کشور.
- احمدی، اسدالله (۱۳۸۲) ناجا و مبارزه با قاچاق کالا، تهران، اداره کل مبارزه با جرائم اقتصادی ناجا
- رضا بنائی، آشنایی با مقررات گمرکی و ترخیص کالا، چ ۴، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، دی ماه ۱۳۷۷
- برخوردار، سجاد، ناظم، حمید، (۱۳۸۸)، نگاهی نو به پدیده قاچاق بعد از عضویت به WTO، مجموعه مقالات همایش انضباط، امنیت اقتصادی و پدیده قاچاق کالا و ارز، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۳۰۸-۳۲۳
- شکیبائی، علیرضا (۱۳۸۰)، برآورد اقتصاد غیر رسمی در ایران و تحلیل علل پیدایش آن (رویکرد منطق فازی)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.

پژوهش های نوین در مدیریت

2nd International Conference on
Modern Research in

و مهندسی صنایع

Management and Industrial Engineering

- عرب مار یزدی، علی (۱۳۸۰)، اقتصاد سیاه در ایران، انتشارات موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
- الهامی، خلیل، (۱۳۸۸)، مردم، امنیت اقتصادی و قاچاق کالا و ارز، مجموعه مقالات همایش انضباط، امنیت اقتصادی و پدیده قاچاق کالا و ارز، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ۲۸۰-۳۰۶
- عزتی، مرتضی، و دهقان، محمد علی (۱۳۸۷)، امنیت اقتصادی در ایران. مرکز پژوهش های مجلس.
- حشمی، آتنا، (۱۳۸۸)، ارتباط متقابل سیاست ها تجاری و قاچاق کالا و ارز، مجموعه مقالات اقتصاد پنهان، سیاست گذاری در عرصه قاچاق کالا و ارز، ریاست جمهوری، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، معاونت پژوهش و آمار و اطلاعات.
- محمودی، علی و کریمی، زهره (۱۳۷۹)، تجارت غیر قانونی مواد نفتی در سیستان و بلوچستان و تأثیر آن بر مسائل اقتصادی استان. مجموعه مقالات همایش شناخت استعداد های بازرگانی- اقتصادی استان سیستان و بلوچستان. مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- بیات سرمدی، سمیرا، عباسی، منصوره، (۱۳۸۸). اتحادیه اروپا و پدیده قاچاق، مجموعه مقالات اقتصاد پنهان، سیاست گذاری در عرصه قاچاق کالا و ارز، ریاست جمهوری، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز، معاونت پژوهش و آمار و اطلاعات.

- Friebel, G. Gurive, S. (2006). Smuggling humans: A Theory of debt- financial migration. Journal of the European Economic Association, Vol 38, No.3.
- Shneider, F. & Enste, D. (200). Shadow economies: size, causes, and consequence, Journal of Economic Literature 38.
- Chugh, R. L& Uppal, J.S. (1986). Black Economy in India. New Dehli: Tata Mc Graw- Hill Pub. Co.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

توجه: بررسی مقاله ای متون (مقدماتی)

کارگاه آنلاین
بررسی مقابله ای متون (مقدماتی)

PROPOSAL
پروپوزال

توجه: پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

ISI
Scopus

توجه: آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو